

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste Instituut
Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis

Laura Koop

**TÜ JA TLÜ ÕPETAJAKOOLITUSE 1. KURSUSE ÜLIÕPILASTE
HINNANG OMA ENESETÕHUSUSELE JA SELLE SEOS
KUTSEKINDLUSEGA**

bakalaureusetöö

Läbiv pealkiri: Õpetajakoolituse üliõpilaste hinnang enesetõhususele ja kutsekindlusele

Juhendaja: Anne Pilvar MA

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Anne Pilvar, MA

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Pille Villems (programmijuht)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda ülevaade õpetaja enesetõhususe ja kutsekindluse teoreetilisest taustast ning otsida seoseid TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse 1. kursuse üliõpilaste tajutava enesetõhususe ja kutsekindluse vahel. Uuringus osales 222 Tallinna ja Tartu Ülikooli õpetajakoolituse 1. kursuse üliõpilast. Andmete kogumine viidi läbi 2013. aasta sügissemestril. Empiirilise eesmärgi täitmiseks kasutati kvantitatiivset küsimustikku, (lisa 1) mis koosnes neljateistkümnest küsimusest ning tajutava enesetõhususe mõõtmiseks kasutati Schwartzer'i ja Jerusalem'i üldise enesetõhususe skaalat (lisa 2).

Uuringust selgus, et üliõpilaste hinnangud enesetõhususele olid laia variatiivsusega, kuid enamus tulemusi siiski olid keskmised (60,4 % üliõpilastest paiknes skaalal 1-4 vahemikus 3,0-3,4.) Kutsekindlus oli üliõpilaste seas valdavalt kõrge (kindlasti kavatses õpetamisega tegeleda 83,3% üliõpilastest, nendest kestvalt 43 %). Tulemused osundasid, et suurema kutsekindlusega üliõpilastel esines ka kõrgemat tajutavat enesetõhusust.

Märksõnad: õpetaja enesetõhusus, õpetaja kutsekindlus, õpetajakoolitus

Summary

The self-efficacy and professional commitment of first year teacher training students in Tartu and Tallinn University

The aim of this bachelor thesis is to describe the theoretical background of self-efficacy and professional commitment, linking them to teacher profession. Also to look for a connection between the self-efficacy and professional commitment of Tartu and Tallinn University teacher training students. There were 222 participants, the study was conducted in autumn 2013. Quantitative data collection method was used, a questionnaire with 14 questions and a widely used self-efficacy measuring scale.

Results reveal that the students self-efficacy beliefs are in great variety, but predominant self-efficacy results were average (on scale 1-4 most results situated in 3,0-3,4). The professional commitment of students was high- 83,3% have the will to teach, 43% of them permanently. The study showed that students with higher professional commitment have a higher self-efficacy.

Key words: teacher self-efficacy, teacher professional commitment, teacher training

Sisukord

Kokkuvõte.....	2
Summary.....	2
Sisukord.....	3
Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetilised lähtekohad.....	7
1.1 Enesetõhusus.....	7
1.2 Õpetaja enesetõhusus.....	8
1.3 Kutsekindlus.....	10
1.4 Õpetaja kutsekindlus.....	11
2. Metoodika.....	12
2.1 Valim.....	12
2.2 Andmete kogumine ja mõõtevahend.....	12
2.3 Andmete analüüs.....	13
3. Tulemused.....	14
3.1 TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste staaži ja enesetõhususe seos....	14
3.2 TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste õpetamise kavatsuse ja enesetõhususe seos.....	16
3.3 TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste õpetamise kavatsuse kestuse ja enesetõhususe seos.....	17
3.4 TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste kutsekindlus ja enesetõhususe seos.....	19
4. Arutelu.....	22
Tänuõnad.....	25

Õpetajakoolituse üliõpilaste hinnang enesetõhususele ja kutsekindlusele 4

Autorluse kinnitus.....26

Kasutatud kirjandus.....27

Lisad

Lisa 1. Uurimustöö küsimustik

Lisa 2. Tajutava enesetõhususe hindamise skaala

Sissejuhatus

Õpetajakoolituse arendamiseks ja ühiskonnas toimuvate muutustega kaasa minemiseks hariduses on oluline uurida kaasaegse õpetaja arengut ja õpetajat mõjutavaid tegureid ja protsesse. Eriti oluline on uurida õpetaja arengut õpetajakoolituse ning nooremõpetaja staadiumis, kuna need aastad on väga olulised õpetaja professionaalsuse väljakujunemisel ning on vajalik teada, kuidas tulevasi õpetajaid paremini koolitada ja juhendada.

Paremaks üliõpilaste ettevalmistamiseks õpetajatööks on enesetõhususe teema uurimine vajalik. Põhjused selleks on üsna ilmsed- hinnang enesetõhususele ja kutsekindlusele üliõpilase staadiumis aitab juba varakult ennetada probleeme ja võimalikku sisemist ebakindlust, mis võib kooli tööle minnes tekkida.

Kõrge enesetõhususega õpetajal on võime mõjutada ka keerukamate ja mittemotiveeritud õpilaste õpitulemusi positiivses suunas, (Armor, Conroy-Oseguera, Cox, King, McDonell, Pascal, Pauly, & Zellmann, G. 1976; Bandura 1977) siis seetõttu on see võtmeks õppekvaliteedi parandamisel. Kutsekindluse uurimise olulisus ilmneb noorõpetajate vähesuses ning faktis, et kuni üks kolmandik noorõpetajatest lahkub ametist esimese kolme aasta jooksul (Feiman-Nemser, 2001), esimese viie aasta jooksul kuni pooled noorõpetajatest (Ingersoll, Smith, 2003).

Eesti õpetaja vähest enesetõhusust on kinnitanud ka 2007-2008 a läbi viidud rahvusvaheline TALIS uuring (Loogma, Ruus, Talts & Poom-Valickis, 2009), mis tõi vähest enesetõhusust mõjutanud teguritena välja õpetajaameti ühiskonnas ja massimeedias kajastuva vähese lugupidamise, mistõttu on see oluline kitsaskoht Eesti haridussüsteemis ja vajab lahendust. Kuna noorõpetajad ja õpetajakoolituse üliõpilased on veelgi enam mõjutatavad, on nende enesetõhususe toetamine ülimalt oluline. Esmane koht, kus õpetajate enesetõhususe ja kutsekindluse temaatikale tähelepanu pöörama peaks ja võiks, on õpetajakoolitus. TALIS uuringu läbiviijad on pakkunud enesetõhususe suurendamiseks välja avaliku lugupidamise tagamise, austuse ja tunnustuse avaldamine õpetajatele koolis ja laiemas kogukonnas. Kuigi õpetajakoolitus ei saa olla vastutav eelmainitud variantide rakendamise eest, siis õpetajakoolitus on koht, kus pannakse alus õpetajate motiveeritusele ning koolitades suure enesetõhususe ning kutsekindlusega õpetajaid tooks see ka rohkem tunnustust.

Enesetõhususe teemat on Eesti mastaabis uuritud noorõpetajaid silmas pidades (Õim, 2008) kuid üliõpilaste hulgas, mis annaks võimaluse täiendada õpetajakoolituse õppekavasid, toetamaks nende enesetõhususe arengut, pole hetkeseisuga uuritud. Kutsekindlust on küll uuritud (Ratas, 2014) kuid taaskord mitte üliõpilase staadiumis.

Käesolev uurimustöö jaguneb kahte ossa. Esimeses, teoreetilises osas antakse ülevaade enesetõhususe ja kutsekindluse teoreetilisest taustast, misjärel keskendutakse nende terminite avamisele õpetaja professionist lähtuvalt. Töö teises, empiirilises osas kirjeldatakse metoodikat, valimit, andmekogumise protseduuri, mõõtevahendid ja esitatakse läbiviidud küsitluse tulemused koos aruteluga.

Andmete kogumine viidi läbi 2013. aasta sügissemelstril, uuringus osales 222 Tallinna ja Tartu Ülikooli õpetajakoolituse 1. kursuse üliõpilast erinevatelt õppekavadelt. Uuringus osalenud üliõpilased tegid seda vabatahtlikult ja nad on teadlikud andmete kasutusalaast.

Üldise enesetõhususe mõõtmisel kasutati Schwartzer'i ja Jerusalem'i üldise enesetõhususe skaalat (lisa 2). Schwartzer'i ja Jerusalem'i skaala on usaldusväärne ja laialt kasutatud. Skaala on saadaval 33 erinevas keeles, samuti on seda Eesti oludele kohandatud (Halliki Rimm). Skaala on loodud eesmärgiga hinnata üldist enesetõhususe taju, et prognoosida toimetulekut igapäevaprobleemidega ning hinnata võimet end oludega kohandada.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärkideks on anda ülevaade enesetõhususe ja kutsekindluse teoreetilisest taustast ning samuti otsida seoseid üliõpilaste kutsekindluse ja enesetõhususe vahel. Antud töö teaduslikuks väärtuseks on kaasaegse õpetajakoolituse 1. kursuse üliõpilase enesetõhususe ja kutsekindluse kirjeldamine. Töö praktiliseks väärtuseks on soovitude andmine, kuidas toetada üliõpilaste enesetõhusust ning kutsekindlust.

Töö eesmärkide saavutamiseks püstitati järgnev uurimisküsimus:

Millised on üliõpilaste hinnangu erinevused ja sarnasused enesetõhususe ja kutsekindluse vahel?

Järgnevalt tutvustatakse töö teoreetilist raamistikku, milles defineeritakse enesetõhususe ja kutsekindluse mõisted ja vaadeldakse neid õpetaja perspektiivist.

1. Töö teoreetilised lähtekohad

1.1 Enesetõhusus

Enesetõhususe teooria rajajaks on Albert Bandura, kes arendas selle välja sotsiaalkognitiivsest teoriast (Henson, 2001). Bandura enesetõhususe definitsiooniks on usk oma võimesse sooritada tegevus, mis toob kaasa teatud saavutused. Enesetõhusus on Bandura arvates situatsioonispetsiifiline, selle tuumaks on indiviidi kogemused, millele antud hinnang mõjutab sarnase ülesande sooritamisi või tegevusi (Bandura, 1998). Sisuliselt tähendab enesetõhusus inimese usku lahendada probleem. Värskema definitsiooni enesetõhususe teooriale on andnud teooria arendaja Feryal Cubukcu (2008) kes lisab, et hinnang enesetõhususele on oluline selleks, et säilitada indiviidile omane nõutav või tüüpiline esitus.

Üldine enesetõhusus võib Schwarzer'i ja Fuch'i (1995) sõnul mõjutada ka tervist, produtseerides positiivseid vahendeid ja uskumusi tervisekäitumiseks. Seega on kõrge enesetõhusus justkui kaitsefaktor inimest kahjustavate võimalike ohtude eest. Madal enesetõhusus tekitab negatiivseid mõttsioone mistõttu võivad indiviidil tekkida somaatilised kaebused. Sealjuures kõrge enesetõhusus positiivsete emotsioonidega kaitseb inimest psühholoogilistest ja füüsilistest kahjustest (viidatud Rimm, Jerusalem, 1999 j).

Üldise hea enesetõhususe allikateks on Bandura (1998) sõnul aktiveeritud meisterlikud või oskuslikud kogemused, teistelt õpitud kogemused, verbaalse veenmisoskuse ja psühholoogilise reageerimisvõime olemasolu. Nende hulgast omakorda kõige olulisemaks peab ta aktiveeritud meisterlikke kogemusi. Bandura (1998) järgi hinnatakse positiivsed või edukad kogemusi üldist enesetõhusust suurendavaks, samas kui negatiivseks hinnatud kogemused seda vähendavad. Samuti tunnevad madalama enesetõhususega inimesed rohkem vastutust oma läbikukkumiste kui õnnestumiste ees ning nad peavad väga oluliseks teiste inimeste hinnangut, defineerides sellega enda väärtust. See omakorda muudab madala enesetõhususega inimesi haavatavamaks ning nad on seetõttu ka murelikumad kui kõrge enesetõhususega inimesed. Teiste õpitud kogemused on vaatlused nende inimeste kogemustest, kellel on elus sarnaseid situatsioone või ülesanded. Verbaalne veenmisoskus võib tõsta üldist enesetõhusust, kui inimene annab edasi informatsiooni ning selle põhjal teda peetakse usaldusväärseks või kompetentseks. Füsioloogilised reaktsioonid nagu higistamine,

südamepekslemine või väsimus on reaktsioonid, mis võivad mõjutada inimese ootusi oma enesetõhususele (Bandura, 1998).

1.2 Õpetaja enesetõhusus

Üks esimesi uurimustöid, mis sidus üldise enesetõhususe teooria õpetaja enesetõhususega oli Ashtoni ja Webbi 1986. aastal ilmunud uurimus. Selles tõlgendati õpetaja enesetõhusust kui astet, millel õpetajad arvavad end olevat, mõjutamaks oma õpilaste motivatsiooni ja/või õppeedukust. Samuti tõlgendati isiklikku enesetõhusust ootusena, et õpetaja suudab saavutada positiivseid õpitulemusi oma enda võimetest lähtuvalt (viidatud Berg, 2002 j).

Õpetaja enesetõhususe mõistet on defineeritud mitmeti ning päris mitmetes aspektides kattub see üldise enesetõhususega. Enesetõhusus on enesekindlus ja usk oma võimesse lahendada väga laiahaardelisi, nõudlikke ning keerulisi situatsioone, reflekteerides stabiilset eneseusku lahendamaks erinevaid stressirohkeid olukordi (Bandura 1977; Bandura 1998). Lähtudes Tschannen-Moranist ja Woolholkest (2007) siis enim mõjutatavaks on enesetõhusus õpetajaameti varajases staadiumis ning kasvab ja muutub stabiilsemaks kogemustega. Tuginedes Holloway'i (2001) ja Smith'i ning Ingersolli (2003) uuringutele siis kestev mentorlus noorõpetajatele esimese kolme ametiaasta jooksul suurendab noorõpetaja enesetõhususe ja kutsekindluse kasvu. Kui aga alustada mentorlusega juba näiteks üliõpilase staadiumis, toetaks see ehk õpetaja kandidaatide enesetõhususe ja kutsekindluse kasvu veelgi enam.

Tuginedes Wheatley`le (2002) on õpetaja enesetõhusust seostatud õpilaste õppeedukuse ja õpetaja kutsekindlusega. Gordoni järgi (2001) jaguneb õpetaja enesetõhusus kaheks: õpetamistõhusus ja õpetaja isiklik enesetõhusus. Õpetamistõhususeks nimetatakse seda, kui õpetaja usub, et õpetamine suudab mõjutada õpilase saavutusi positiivses suunas, hoolimata õpilase sotsiaalsetest, majanduslikest või perega seotud probleemidest. Sisuliselt tähendab see, et õpetaja arvates on õpetusel omaette jõud luua mingisugust tulemust. Õpetaja isiklikuks enesetõhususeks nimetatakse õpetaja usku oma võimesse luua erinevust, midagi olulist muuta (Gordon, 2001).

Gordon (2001) on enesetõhusust seostanud võimega klassis korda hoida ja tundi valitseda. Madala enesetõhususega õpetajad tundsid ebamugavust, kui nende tunnis viibis võõras isik,

kutsudes õpetajates esile piinlikkustunnet õpilaste käitumise pärast, samuti ebakindlust ja süütunnet. Lisaks väljendus ka madal enesetõhusus õpilaste hinnetes: madala enesetõhusega õpetajate õpilased olid tõenäolisemad saamaks halbu hindeid. Seega kõrgem enesetõhusus viitab õpetaja enesekindlustundele seistes klassi ees, kus on ka kõrvalised isikud ning kõrgema enesetõhususega õpetajate õpilastel on suurem tõenäosus saada paremaid hindeid (Gordon, 2001).

Õpetaja enesetõhususe tajus võib karjääri jooksul muutuda ning enesetõhususe tajus avaldub kognitiivsete protsesside ja kogemuste kaudu, näiteks kõrge enesetõhususega inimene püüdleb kõrgemate eesmärkide poole (Ross, 1995). Õpetaja enesetõhususe teemat on kajastatud ka meedias seoses läbipõlemisega ning sellega, et kõrge enesetõhususega õpetajate seas esineb läbipõlemist vähem (Mugu, 2011).

Oluline pole mitte ainult õpetaja väline käitumine, vaid ka seesmine hoiak- tuginedes Bergile (2002) mõjutavad õpetajatööd tema mõtted, tunded ja emotsioonid. Kõik need omakorda kujundavad õpetaja pühendumuse. Berg (2002) on kirjeldanud õpetaja enesetõhusust uskumuste, suhtumise ja emotsioonide kõikehõlmav kooslusena, mis juhib õpetaja tööd.

Cubukcu (2008) lisab, et kõrge enesetõhususega õpetajate õpilastes tekib austustunne lihtsamini. Vastavalt Coladarcile (1992) jääb tugeva enesetõhususega õpetaja oma ametile truuks kui Bandura (1998) sõnul valib madala enesetõhususega õpetaja suure tõenäosusega endale muu elukutse. Seega on õpetaja enesetõhusus ja tema kutsekindlus omavahel seotud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetaja enesetõhusus mõjutab õpilaste õppeedukust (Wheatley 2002), korra hoidmist tundides (Gordon, 2001), õpetaja püüdlemist kõrgemate eesmärkide poole (Ross, 1995) ja õpetaja kutsekindlust (Coladarci 1992; Wheatley, 2002). Feiman-Nemseri (2001) järgi lõpetab kuni kolmandik noorõpetajatest õpetajatöö kolme esimese tööaasta jooksul, mistõttu on oluline uurida õpetajakoolituse üliõpilasi, et õpetajakoolitust arendada ning suurendada üliõpilaste ja tulevaste noorõpetajate enesetõhusust tagamaks nende suurem kutsekindlus.

1.3 Kutsekindlus

Töötajate kutsekindlus on üldiselt mõiste, mis üldiselt kirjeldab töötaja valitud ametile kindlaksjäämist. Antud mõistet on defineeritud seda sisaldavate komponentide kaudu (Meyer, Allen, Smith, 1993). Nendeks on afektiivne kutsekindlus (*affective professional commitment- APC*), jätkuv kutsekindlus (*continuance professional commitment- CPC*) ja normatiivne kutsekindlus (*normative professional commitment- NPC*) (viidatud Baigram, 2003 j).

Meyer'i järgi on afektiivseks kutsekindluseks emotsionaalne side, osalus ja enesemääramine valitud ameti kaudu. Näiteks suure afektiivse kutsekindlusega indiviid näeb pidevalt vaeva, et end kursis hoida tema töö alal toimuvate muudatustega. Jätkuva kutsekindluse all peab Meyer silmas indiviidi arusaama sellest, milline hind on ameti hülgamisel ehk indiviid ei lahku enda valitud professionilt. Normatiivne kutsekindlus põhineb aga kohustusel, mis on antud professioniga seotud. Indiviid täidab kohustusi, kuna temalt seda nõutakse (viidatud Baigram, 2003 j).

Kõik kolm komponenti on seotud töötaja ametisse jäämise või lahkumisega. Neid seob teadmine, et pühendumus on psühholoogiline seisund mis iseloomustab töötaja suhet oma ametiga ja vihjab töötaja jätkamisele või mittejätkamisele valitud ametis. (viidatud Baigram, 2003 j). Meyer et al. (1993) arendas välja meetodi kuidas hinnata igat komponenti ametialasest pühendumusest. Alleni ja Meyeri 1990. aasta uuringus välja toodud multidimensionaalne mudel kinnitab, et isiklikku kutsekindlust on võimalik eraldada organisatsioonilisest kutsekindlusest. Tulemused näitasid samuti, et iga kutsekindluse komponendi vahel valitseb erinev suhe ja muutuja (viidatud Baigram, 2003 j).

1.4 Õpetaja kutsekindlus

Õpetaja kutsekindluse mõistet on uuringutes avatud õpetajate kategoriseerimise abil. Näiteks jaotatakse õpetajad jääjateks (*stayers*), liikujad (*movers*) ja lahkujateks (*leavers*) (Plecki, Elfers, Loeb, Zahir & Knapp, 2005). Jääjate all mõeldakse õpetajaid, kes töötavad kogu aja samas koolis, liikujate all neid, kes vahetavad küll koole aga mitte ametit ja lahkujad on need, kes õpetajaametist loobuvad.

Uuringud (Feiman-Nemser 2001; Ingersoll & Smith, 2003) on näidanud, et kuni 50 % noortest õpetajatest lahkub õpetajaprofessionist esimese viie aasta jooksul. Õpetajaametist

lahkumiseks on mõjurite hulk lai. Suuremate valdkondadena võivad mõjuriteks olla Cha ja Cohen-Vogeli (2011) järgi ka töötasu ja töötingimused, kooli suurus ning asukoht. Siiski on samas uuringus peetud õpetaja kutsekindluse kujunemisel olulisimateks aspektideks õpetajast tulenevaid tegureid, st nt kõrgema enesetõhususega õpetaja suudab ka kehvema töökeskkonna või - tingimuste juures säilitada õpetamise juures motivatsiooni ja kutsekindluse, kui nt madala enesetõhususega õpetaja on juba alguses töösse negatiivselt meelestatud, hoolimata keskkonnast või tingimustest (Cha, Cohen-Vogel, 2011).

Töötingimuste all mõjutavad kutsekindlust tööaeg ja töökohustustuse paljusus. Stokking, Leenders, De Jong & Van Tartwijk (2003) toovad välja, et õpetajatöö teeb keerukas mitmete samaaegsete probleemide tekkimine ja nende lahendamise vajadus. Seega ei saa õpetaja korraga keskenduda vaid õpetamisele, vaid ta peab samaaegselt tegelema ka muude asjadega, nt klassis valitsevate pingeliste suhetega (Stokking et al, 2003).

Õpetaja kutsekindlust mõjutavateks teguriteks on loetud ka ebapiisavat ettevalmistust õpetajatööks. (Stokking et al, 2003). Osaliselt ilmneb see ka Ratase (2014) uurimuses, kui õpetajad tõid välja selle, et ülikoolist tööle minnes oli neil reaalsest tööst hoopis teistsugune ettekujutus. Seetõttu on väga oluline uurida üliõpilasi ning töötada välja programme, mis toetaks nende arengut õpetajaks saamise teel, et oleks tagatud nende kutsekindlus. Õpetajate kutsekindluse suurendamiseks on Eestis aastast 2004 loodud kõigile õpetajakoolituse lõpetanutele kutseaasta (Riigikogu stenogramm 24.10.2011), kuid osa tudengitest võib muuta oma otsust õpetajaks saamise kohta juba enne kutseaastat, mistõttu oleks oluline toetada nende arengut kutsekindluse osas juba varem.

2. Metoodika

2.1 Valim

Valimi moodustamisel lähtuti põhimõttest, et tegu peab olema õpetajakoolituse õppekava esimese kursuse üliõpilastega. Uuringus osales 222 Tallinna ja Tartu Ülikooli õpetajakoolituse 1. kursuse üliõpilast erinevatelt õppekavadelt. Valimisse valiti esimese kursuse üliõpilased, sest nii üliõpilase kui ka noorõpetaja staadiumis ollakse enim mõjutatavad, mistõttu on selliste andmete kaardistamine vajalik.

2.2 Andmete kogumine ja mõõtevahend

Andmete kogumine viidi läbi 2013. aasta sügissemestril. Üldise enesetõhususe mõõtmisel kasutati Schwartz'eri ja Jerusalem'i üldise enesetõhususe skaalat (vt lisa 2). Skaala on saadaval 33 erinevas keeles ning seda on Eesti oludele kohandatud (Halliki Rimm). Skaala on loodud eesmärgiga hinnata üldist enesetõhususe taju, et prognoosida toimetulekut igapäevaprobleemidega ning hinnata võimet end oludega kohandada. Skaala tugevuseks on rakendamise lai ulatus- skaalat on võimalik kasutada erinevate elumuutustega kohanemise prognoosimiseks, samuti sobib see elukvaliteeti näitavaks indikaatoriks. Schwartz'eri ja Jerusalem'i skaala on usaldusväärne ja laialt kasutatud, selle reliaablus on üldiselt kõrge ja käesolevas uuringus oli Cronbach'i alpha 0,8. Skaala koosneb kümnest väitest, millele vastaja püüab anda endaga kooskõlas oleva hinnangu (see väide kas üldse ei kehti, pigem ei kehti, pigem kehtib või kehtib täielikult). Madalaim tajutav enesetõhusus on skaala järgi tulemus 1,0 ning kõrgeim 4,0.

Kutsekindluse hindamiseks kasutati taustaküsimusi (lisa 1), milles üliõpilased määrasid selle, kas ja kui palju oli neil õpetamisstaži, kui kindlad on selles, et nad ka õpetajana tööle asuvad ning kas see on nende jaoks hoopis varueriala. Seejuures õpetamiskavatsuse olemasolul pidid üliõpilased määrama õpetamiskavatsuse kestuse.

2.3 Andmete analüüs

Andmete analüüsiks kasutati programme Microsoft Excel ja SPSS. Vastused kodeeriti ning tulemused paigutati kahemõõtmelisse sagedustabelisse, milles teostati tunnuste vaheline seoste kontroll. Andmete analüüsi tulemused on esitatud järgmises peatükis.

3. Tulemused

Käesolevas peatükis tutvustatakse uuringu tulemusi. Antakse ülevaade üliõpilaste staaži ja tajutava enesetõhususe keskmistest, üliõpilaste õpetamise kavatsustest ning selle kestusest seotuna tajutava enesetõhususe keskmisega. Lisaks ülevaade kutsekindluse ja tajutava enesetõhususe vahelistest seostest.

3.1 TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste staaži ja enesetõhususe seos

Enamikel (64 %, kokku 142 üliõpilast) uurimuses osalenud esimese aasta üliõpilastel õpetamiskogemus puudus, suuruselt teiseks grupiks osutusid üliõpilased, kel õpetamiskogemust kaks või enam aastat (13,5 %, 30 üliõpilast). (Vt tabel 1.) Üsna võrdselt (vastavalt 20/15) jaotusid kuni ühe aastase kogemuse ja 1-2 aastase õpetamiskogemusega üliõpilased.

Kõige rohkem esines üliõpilasi tajutava enesetõhususega 3,0st kuni 3,4ni (60,4 %, kokku 134 üliõpilast). Õpetamiskogemuse puudumisel esines tajutavat enesetõhusust 2,0st kuni 4,0ni. Staažiga kuni üks aasta esines enim tajutavat enesetõhusust tulemusega 3,4. 1-2 aastase õpetamiskogemustega üliõpilaste seas esines enim tajutavat enesetõhusust tulemusega 3,0.

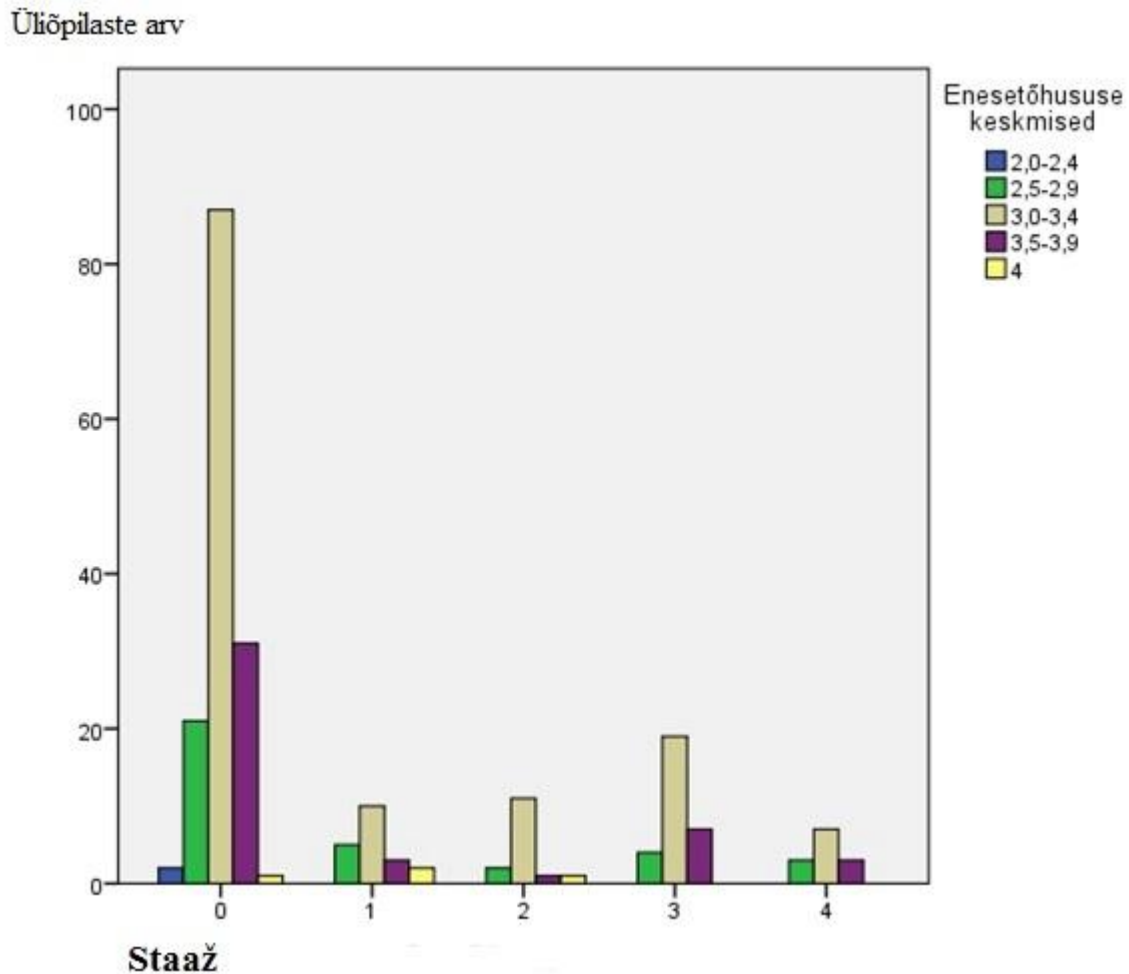
Tabel 1. Üliõpilase staaž ja tajutava enesetõhususe keskmised.

		Tajutava enesetõhususe keskmised					Kokku:
		2,0-2,4	2,5-2,9	3,0-3,4	3,5-3,9	4	
Staaž	Kogemus puudub	2	21	87	31	1	142
	Kuni 1 aasta	0	5	10	3	2	20
	1-2 aastat	0	2	11	1	1	15
	2 või enam aastat	0	4	19	7	0	30
	Andmed puuduvad	0	3	7	3	0	13

Märkus. 13 uuringus osalenu kohta andmed puuduvad

Kahe või enam aastase staažiga üliõpilaste seas esines samuti kõige enam tulemust 3,0. (Vt tabel 1). Kui õpetamiskogemusteta üliõpilaste seas oli ka neid, kel tajutav enesetõhusus on esinenud tulemustest madalaim (2,0) ja kõrgeim (4,0), siis staažiga üliõpilaste seas esines küll kõrgeimat tulemust (4,0) kolmel uuringus osalenul, aga madalaimaks staažiga üliõpilase tulemuseks osutus alles 2,6 (samuti kolmel uuringus osalenul). (Vt joonis 1.)

Joonis 1. Staaži ja tajutava enesetõhususe mõõtmise tulemused tulpdiaagrammina esitatult.

Staaži kodeering:

0 kogemus puudub; **1** kuni üks aasta; **2** 1-2 aastat ; **3** 2 või enam aastat; **4** andmed puuduvad

3.2 TÕ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste õpetamise kavatsuse ja enesetõhususe seos

Enamik uuringus osalejaid (83,3%, kokku 185 üliõpilast) olid õpetamise kavatsusega. (Vt tabel 2.) Kindlasti õpetada soovivate ning pigem õpetada soovivate üliõpilaste arv oli praktiliselt võrdne (vastavalt 92 / 93). „Kindlasti jah“ vastanud üliõpilaste tajutav enesetõhusus jagunes nii, et alla keskmise (3,2) tulemust esines 37 uuringus osalenul ning üle keskmise 54 uuringus osalenul.

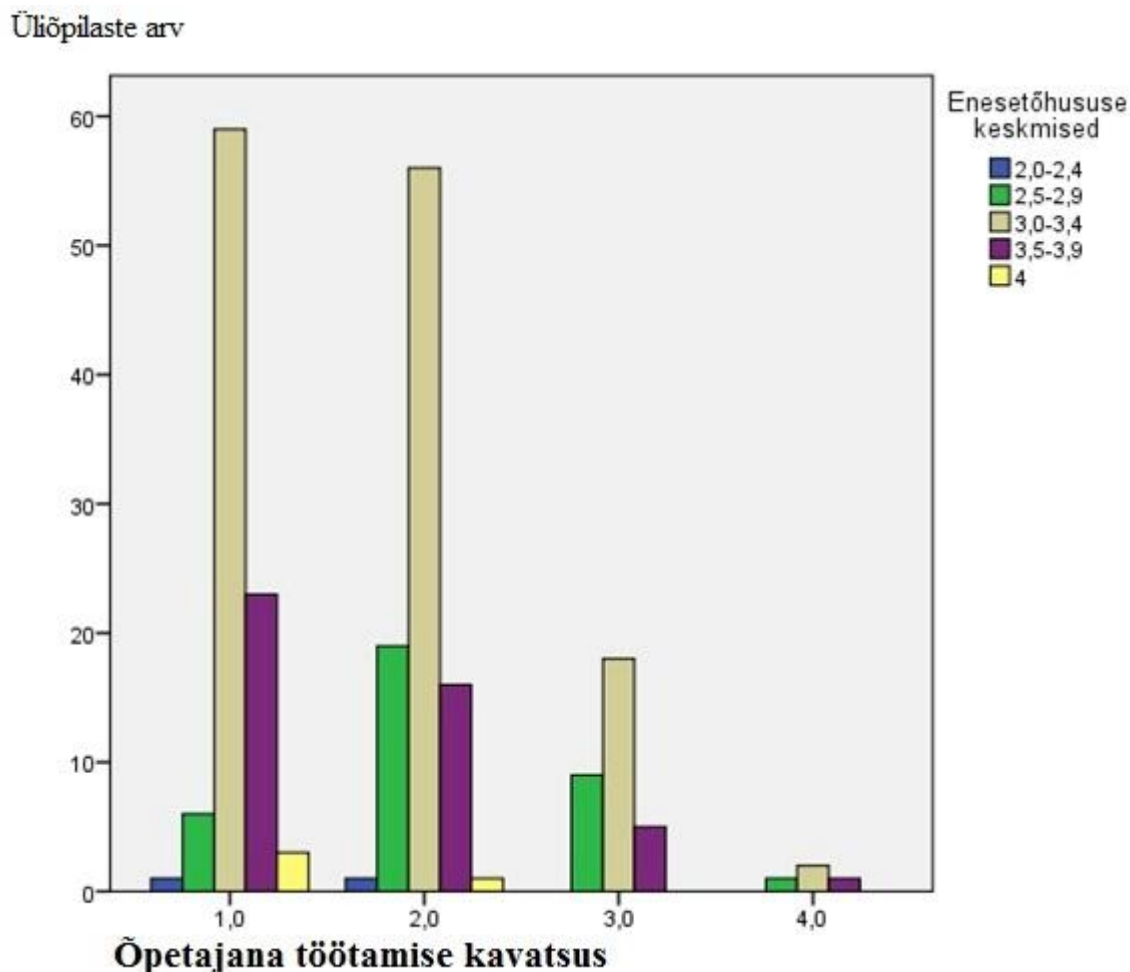
Tabel 2. Üliõpilaste õpetamise kavatsus ja tajutava enesetõhususe keskmised.

		Tajutava enesetõhususe keskmised					Kokku:
		2,0-2,4	2,5-2,9	3,0-3,4	3,5-3,9	4	
Töötamise kavatsus	Kindlasti jah	1	6	59	23	3	92
	Pigem jah	1	19	56	16	1	93
	Ei oska öelda	0	9	18	5	0	32
	Pigem ei	0	1	2	1	0	4

Märkus. Ühe uuringus osaleja kohta andmed puuduvad

Keskmisest madalamat (alla 3,2) tajutavat enesetõhusust esines rohkem õpetamiskavatsusele „pigem jah“ vastanute seas (täpsemalt 43). Uuringus osalenud, kes ei olnud oma kavatsustes kindlad oli kokku 32 (14,4 %). Nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,5-3,9, enamik neist (18) vahemikus 3,0-3,4. Õpetamiskavatsuseta üliõpilasi oli antud uuringus vähe (2%, 4 üliõpilast) ning nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,9-3,5. (Vt joonis 2.)

Joonis 2. Üliõpilaste õpetamise kavatsus ja tajutava enesetõhususe keskmised tulpdiaagrammina.

Töötamise kavatsuse kodeering:

1 kindlasti jah ; 2 pigem jah ; 3 ei oska öelda; 4 pigem ei

3.3 TÕ ja TLÜ õpetajakoolituse üliõpilaste õpetamise kavatsuse kestus ja tajutava enesetõhususe seos

Kõige enam (36%, 80 üliõpilast) esines uuringus üliõpilasi, kes sooviksid õpetada kestvalt ehk alati. (Vt tabel 3.) Nende tajutavas enesetõhususes esines tulemusi 2,0st-4,0ni. Enamik tulemusi (47) paiknes vahemikus 3,0-3,4.

Õpetajakoolituse üliõpilaste hinnang enesetõhususele ja kutsekindlusele 18

Suuruselt järgmiseks grupiks kujunesid üliõpilased, kellel on õpetamiskavatsuse kestuseks on vähemalt 4-5 aastat. Selliselt vastanud oli uuringu 54 ehk 24 %. Nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,6-3,8. Kõige rohkem (33) esines tulemusi vahemikus 3,0-3,4. Seega kestvalt ehk alati ja vähemalt 4-5 aastat õpetada soovivate hulgas on mõlemal 3,0-3,4 vahemik, milles paiknes kõige rohkem tulemusi.

		Tajutava enesetõhususe keskmised					Kokku:
		2,0-2,4	2,5-2,9	3,0-3,4	3,5-3,9	4	
Töötamise	Vähemalt 1 aasta	1	3	8	2	0	14
kestus	Vähemalt 4-5 aastat	0	11	33	10	0	54
	Alati	1	6	47	23	3	80
	Otsustab tööle mines	0	4	17	2	0	23
	Pausidega kuid alati	0	0	6	2	1	9
	Ei oska öelda või õpetamise kavatsus puudub	0	11	23	6	0	40

Märkus. Kahe uuringus osalenu kohta andmed puuduvad

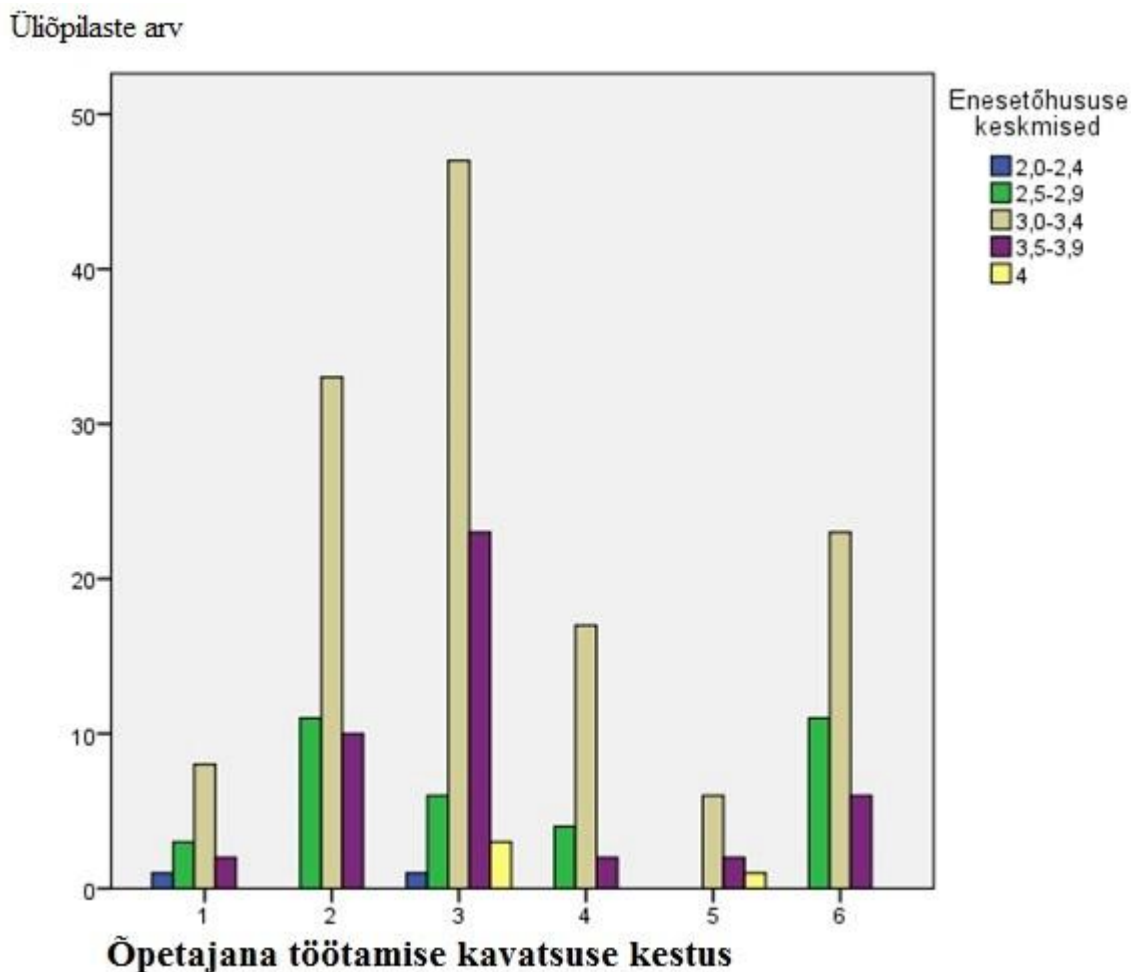
Neid üliõpilasi, kes lähtuvalt eelmisest küsimusest (kes ei osanud küsimusele vastata või kel õpetamiskavatsus puudub) antud küsimusele vastama ei pidanud oli kokku 38 ehk 17 % (36 vastanut, kahe uuringus osalenud kohta andmed puuduvad). Nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,5-3,9, enamik neist (18) vahemikus 3,0-3,4. Õpetamiskavatsuseta üliõpilasi oli antud uuringus vähe (2%, 4 üliõpilast) ning nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,9-3,5. (Vt joonis 2.)

Üliõpilasi, kes õpetamise kestuse otsustavad tööle asudes, oli antud uuringus 23 ehk 10 %. Nende üliõpilaste tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,6-3,5; enamik tulemusi (17) vahemikus 3,0-3,4.

Üliõpilasi, kes soovivad õpetajaametis töötada alati, kuid pausidega, oli uuringus vähe (9). Pausi all peetakse silmas aeg-ajalt õpetajaametile muid ameteid proovides, tehes õpetajatööd mõne muu töö kõrvalt või lapsehoolduspuhkust. Selliselt vastanud üliõpilaste tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 3,0-4,0; enamik tulemusi (6) taas vahemikus 3,0-3,4. Seega

kõikide õpetamiskavatsusega üliõpilaste seas esines sellises vahemikus tajutavat enesetõhusust kõige enam.

Joonis 3. Üliõpilaste õpetamise kavatsuse kestus ja tajutav enesetõhusus tulpdiaagrammina esitatult

Töötamise kavatsuse kestuse kodeering: **1** vähemalt üks aasta; **2** vähemalt 4-5 aastat; **3** alati; **4** otsustab tööle minnes ; **5** pausidega kuid alati (nt lapsehoolduspuhkus, vahepeal proovib mõnda muud tööd) ; **6** ei oska öelda või õpetamise kavatsus puudub ehk eelneva küsimuse põhjal mittevastanud

3.4 TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse esimese aasta üliõpilaste kutsekindlus ja tajutava enesetõhususe seos

Kõige enam (61%, 136 kogu valimist) oli uuringus üliõpilasi, kes pidasid õpetajakutset pika perioodi erialaks. (Vt tabel 4.) Nende üliõpilaste tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,0-

4,0 ehk madalaimast esinenud tulemusest kõige kõrgemani, enamuse (83) taas vahemikus 3,0-3,4. Keskmisest (3,2) madalamat tulemust esines 58 üliõpilase puhul ning keskmisest kõrgemat 63 üliõpilase puhul.

Suuruselt teiseks grupiks kujunesid üliõpilased, kes hindasid õpetajakutset lühema perioodi alaks. Uuringus oli selliseid üliõpilasi 42 ehk 19 %. Nende üliõpilaste tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,5-3,8. Seega ei esinenud nende hulgas kõige madalama tajutava enesetõhususega ega ka kõige kõrgema tajutava enesetõhususega üliõpilasi. Keskmisest (3,2) madalamat tulemust esines 19 üliõpilase puhul ning keskmisest kõrgemat 15 üliõpilase puhul.

Tabel 4. Üliõpilaste kutsekindlus ja tajutava enesetõhususe keskmised.

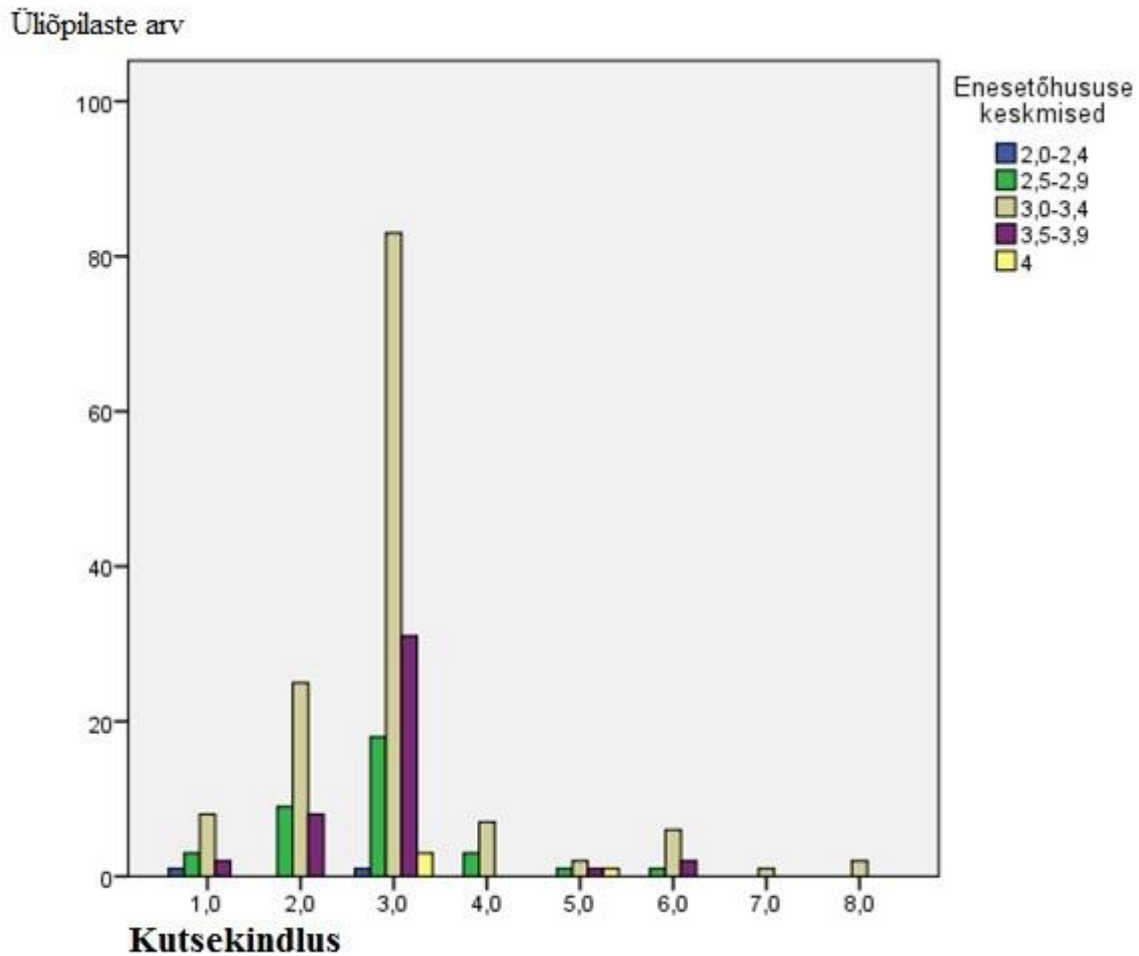
	Tajutava enesetõhususe keskmised					Kokku:
	2,0-2,4	2,5-2,9	3,0-3,4	3,5-3,9	4	
Kutsekindlus Varueriala	1	3	8	2	0	14
Lühema perioodi eriala	0	9	25	8	0	42
Pika perioodi eriala	1	18	83	31	3	136
Edu puhul pika perioodi eriala	0	3	7	0	0	10
Pausidega või kõrvalerialana pika perioodi eriala	0	1	2	1	1	5
Amet avardab võimalusi	0	1	6	2	0	9
Ei oska öelda	0	0	1	0	0	1
Muu	0	0	2	0	0	2

Märkus. Kolme uuringus osalenu kohta andmed puuduvad

Varuerialaks hindas õpetajakutset 14 uuringus osalenud üliõpilast ehk 6,3 % valimist. Nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,4-3,6, enamuse tulemusi (8) taas vahemikus 3,0-3,4. Keskmisest (3,2) madalamat tulemust esines 6 üliõpilase puhul ning keskmisest kõrgemat 2 üliõpilase puhul. (Vt joonis 4.)

Üliõpilasi, kellele õpetajaamet avardab võimalusi muudeks meelispärasteks tegevusteks, nt on see vajalik mõne muu meeldivama eriala läbimiseks, haridussüsteemi arendamiseks jms, oli uuringus 9 ehk 4 % valimist. Nende tajutav enesetõhusus paiknes vahemikus 2,9-3,8; enamus tulemusi (6) paiknes vahemikus 3,0-3,4.

Joonis 3. Üliõpilaste kutsekindlus ja tajutava enesetõhususe keskmised tulpdigrammina esitatult

Kutsekindluse kodeering: **1** varueriala ; **2** lühema perioodi eriala ; **3** pika perioodi eriala ; **4** kui osutub ametis edukaks, siis pika perioodi eriala ; **5** pausidega või kõrvalerialana pika perioodi eriala ; **6** õpetajaamet avardab võimalusi muudeks meelispärasteks tegevusteks ; **7** ei oska öelda ; **8** muu

4. Arutelu

Uuringud (Feiman-Nemser, 2001; Ingersoll, Smith 2003) on näidanud, et väga paljud noorõpetajad lahkuvad õpetajaametist pärast esimest viit ametis oldud aastat. Samuti on uuring (Loogma et al, 2009) mis näitab Eesti õpetaja vähest enesetõhusust. Kutsekindlust mõjuvateks teguriteks on ka õpetajast lähtuvad sisemised tegurid (Cha, Cohen-Vogel 2011) sh enesetõhusus. Sellega seonduvalt püstitati töö eesmärkide saavutamiseks järgnev uurimisküsimus: millised on üliõpilaste hinnangu erinevused ja sarnasused enesetõhususe ja kutsekindluse vahel?

Uurimuse tulemused osundasid, et üliõpilaste hinnangud tajutavale enesetõhususele ja kutsekindlusele olid erinevad selles osas, et kui hinnangud tajutavale enesetõhususele olid valdavalt keskmised (3,0-3,4 134 üliõpilasel, 60,4 %), siis hinnangud kutsekindlusele olid kõrged (kindlasti kavatses õpetamisega tegeleda 185 üliõpilast 222st ehk 83,3 %, nendest kestvalt ehk alati 80,4%). Sarnasuseks tajutava enesetõhususe ja kutsekindluse hinnangutele võib välja tuua tulemuste laia amplituuda. Esimese kursuse üliõpilastel ei ole veel nii üheselt välja kujunenud enesetõhusus ega ka kutsekindlus. Uuringus ei olnud üliõpilasi küll kõige madalaima võimaliku tajutava enesetõhususega (1,0), kuid leidis üliõpilasi, kelle tajutav enesetõhusus oli siiski üsna madal (2,0). Uuringus oli ka üliõpilasi, kes omasid kõige kõrgeimat antud skaala järgi esinevat enesetõhusust. Samuti oli uuringus üliõpilasi, kelle kutsekindlus oli suur (suur soov kestvalt õpetada) ning ka oli neid, kel kutsekindlus puudus ehk kel polegi kavatsust õpetajana töötada.

Uuringust selgus, et üliõpilaste õpetamiskogemuse puudumisel võis esineda antud skaalal nii madalaimat tajutavat enesetõhusust kui ka kõrgeimat võimalikku tulemust, samas kui õpetamiskogemusega üliõpilastel osutus madalaimaks tulemuseks alles 2,6, mis tähendab, et kogemuse olemasolu tõstab üliõpilaste enesetõhusust. Oma uuringus on leidnud ka Tschannen-Moran ja Woolfolk (2007) ja ning Klassen ja Chiu (2010), et õpetajate tajutav enesetõhusus kasvab õpetamiskogemusega.

Õpetamiskogemusteta üliõpilaste tajutava enesetõhususe laia vahemikku skaalal võib selgitada sellega, et selliseid üliõpilasi oli uuringus kõige rohkem. Üliõpilased, kel õpetamiskogemus puudus kuid kelle tajutav enesetõhusus oli siiski kõrge võivad olla loonud endale õpetajaametist meelepärase pildi ning on õpetajatööks kõrgelt motiveeritud. Seega on oluline toetada nende üliõpilaste arengut, et selline kõrge enesetõhusus jätkuks ka õpetamiskogemuse saamisel ehk õpetajaametisse astudes.

Uuringust selgus, et ilma õpetamiskavatsuseta üliõpilasi on üsna vähe ning õpetamiskavatsus on enamikel üliõpilastel alatine ehk ilma ajalise piiranguta. Veel ilmnes, et üliõpilaste õpetamiskavatsuse kestus ei mõjuta tajutavat enesetõhusust. Kõigil õpetamiskavatsusega üliõpilastel paiknesid enamik tulemusi alati vahemikus 3,0-3,4 ; hoolimata sellest, kas üliõpilane kavatses õpetamisega tegeleda alati, 4-5 aastat või pausidega kuid alati.

Tulemustest selgus, et üliõpilaste kutsekindlus on üsna suur. 136 uuringus osalenut ehk 61,3% pidas õpetajakutset pika perioodi erialaks, samas kui varuerialana nimetas õpetajakutset vaid 14 (6,3 %) uuringus osalenut. Nende üliõpilaste tajutav enesetõhusus oli aga sarnane - enamik tulemustest paiknes taas vahemikus 3,0-3,4. Küll aga kõrgeimat tajutavat enesetõhusust esines ainult üliõpilastel, kes hindasid õpetajakutset pika perioodi erialaks. Seega suurema kutsekindlusega üliõpilastel esines ka kõrgemat tajutavat enesetõhusust. See dendents ilmnes ka õpetamiskavatsusele „kindlasti jah“ ja „pigem jah“ seas vastanute hulgas, kui keskmisest kõrgemaid enesetõhususe tulemusi esines rohkem „kindlalt jah“ vastanute hulgas.

Töö teiseks eesmärgiks oli praktiliste soovitusete andmine, kuidas enesetõhusust ja kutsekindlust tõsta. Üheks võimaluseks tudengite enesetõhusust tõsta oleks luua kestva mentorluse programm, mis sisaldaks hulgaliselt vaatluspraktikat ja pidevaid vestlusi mentoriga. Miller (2012) on oma töös leidnud, et teise inimese vaatlemine ülesande täitmisel võib tõsta inimese enesetõhusust. Samas uuringus kirjeldab Miller (2012), et enesetõhusust tõstvad vestlused mentori ja juhendatava vahel peaksid sisaldama julgustust, positiivset tagasisidet, toetust. Samas on oluline, et mentorid jääksid realistlikuks ning ausaks. Info edastaja peab siiski olema konstruktivne, lihtsalt heade sõnade ütlemine ei pruugi kasutegurit tuua. Samuti on Miller (2012) välja toonud, et väga oluline roll noore õpetaja enesetõhususe toetamisel on kolleegide toetus. Üliõpilase staadiumis võiks seda rolli kanda kaasüliõpilaste toetus. Selleks võiks organiseerida üliõpilasi ühendavaid ja pedagoogiliselt arendavaid ühistegevusi. Sel moel tekiks kogukond, mis koos väärtustaks õpetajatööd ning sellest võiks saada omaette võrgustik.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et esimese kursuse üliõpilaste enesetõhusus ja kutsekindlus ei ole nii üheselt veel välja kujunenud ning õpetamiskogemuse olemasolu tõstab üliõpilase enesetõhusust. Üliõpilaste kutsekindlus on üsna kõrge ning suurema kutsekindlusega üliõpilastel esines ka kõrgemat enesetõhusust.

Edasised uuringud võiksid uurida, kas ja kuidas on antud uuringus osalenud üliõpilaste enesetõhusus ja kutsekindlus muutunud studiumi lõpuks ning kui paljud neist reaalselt ka kooli tööle jõuavad. Samuti võiks uurida üliõpilaste hulgas tekkinud enesetõhususe ja kutsekindlusega seotud teatud üliõpilastüüpide enesetõhusust ja kutsekindlust mõjutavaid tegureid.

Tänu sõnad

Uurimistöö valmimisel kasutati Tartu ja Tallinna Ülikooli õpetajakoolituse esmakursuslaste abi, kes nõustusid uuringus osalema. Lõpetuseks soovib uurimistöö autor tänada enda perekonnaliikmeid ning sõpru, kes jagasid mitmekülgseid mõtteid ja motivatsiooni kogu töö kirjutamise perioodil.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen ise koostanud käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kasutatud kirjandus

Armor, D., Conroy-Oseguera, P., Cox, M. King, N., McDonell, L., Pascal, A., Pauly, E., & Zellmann, G. (1976). *Analysis of the school preferred reading programs in selected Los Angeles minority schools. Report No. R-2007-LAUSD*. Santa Monica, CA: Rand Corporation

Baigram, J. (2003). The dimensionality of professional commitment. *SA Journal of Industrial Psychology*, 29(2), 6-9

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change. *Psychological Review*, 84, 191-215

Bandura, A. (1998). *Self-efficacy. The exercise of control*. Second edition. New York: W. H. Freeman and Company.

Berg, van der R (2002). Teachers' meanings regarding educational practise. *Review of Educational Research*, 72(4), 577- 625.

Cha, S.-H, & Cohen-Vogel, L. (2011). Why they quit: a focused look on teachers who leave for other occupations. *School Effectiveness and School Improvement*, 22(4), 371-392

Coladarci, T. (1992). Teachers' sense of efficacy and commitment to teaching. *Journal of Experimental Education*, 60 (4), 323-337

Cubukcu, F. (2008) A study of the correlation self efficacy and foreign language learning anxiety. *Journal of Theory and Practice in Education*, 4 (1), 148-158

Feiman-Nemser, S. (2001). From preparation to practise: designing a continuum to strengthen and sustain teaching. *Teachers College Record*, 103 (6), 1013-1055

Gordon, L. M. (2001) *Higher teacher efficacy as a marker of teacher effectiveness in the domain of classroom management*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED465731)

Henson, R. K. (2001). *Self-efficacy: Substantive implications and measurement dilemmas*. Invited keynote address given at the annual meeting of the Educational Research Exchange, January 26, 2001, Texas A & M University, College Station, Texas. Külastatud aadressil: <http://www.emory.edu/EDUCATION/mfp/EREkeynore.pdf>. (30.05, 2014)

Holloway, J. (2001). The benefits of mentoring. *Educational Leadership*, 58(8), 85-86

Ingersoll, R. M. & Smith, T. M., (2003). The Wrong Solution to the Teacher Shortage. *Educational Leadership*, 60 (8), 30-33

Klassen, R. M. & Chiu, M. (2010) Effects on Teachers' Self Efficacy and Job Satisfaction: Teacher Gender, Years of Experience, and Job Stress. *Journal of Educational Psychology*, 102 (3), 741-756

Loogma, K., Ruus, V., Talts, L., Poom-Valickis, K. (2009) *Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskonna loomine. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused*, Tallinna Ülikooli haridusuuringute keskus, Tallinn

Miller, M. S. (2012) *First-year teachers' self efficacy : the impact of mentoring as a support system*. 77-78. Publitseerimata väitekirj, Argosy University. Külastatud aadressil :http://www.academia.edu/10316440/First-Year_Teachers_Self-Efficacy_The_Impact_of_Mentoring_as_a_Support_System (03.04.15)

Mugu, Ü. Õpetaja töö on üks stressirohkemaid. *Õpetajate Leht*. 02.12.2011, 15

Plecki, M. L, Elfers, A. M., Loeb, H., Zahir, A., & Knapp, M. S, (2005). *Teacher Retention and Mobility: A Look Inside and Across Districts and Schools in Washington State*. Seattle, WA: University of Washington.

Ratas, K. (2014) *Õpetajate arusaamad nende kutsekindlust mõjutavatest teguritest*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool

Riigikogu stenogramm II istungijärk (2011). Arupärimine õpetajate palkade kohta (nr 41)

Külastatud aadressil:

www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&date=1319457900&pkpkaupa=1&paevakord=9065 (27.04.2014)

Rimm, H., Jerusalem, M. (1999). Adaption and validation of an Estonian version of the General Self-Efficacy Scale (ESES). *Anxiety, Stress and Coping*, 12, 329-345.

Ross, J. A (1995). Strategies for enhancing teachers' beliefs in their effectiveness: research on a school improvement hypothesis. *Teachers College Record*, 97, 227-251.

Stokking, K., Leenders, F., De Jong, J., & Van Tartwijk, J. (2003). From Student to Teacher reducing practice shock and early dropout in the teaching profession. *European Journal of Teacher Education*, 26(3), 329-350.

Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, 23, 944-956.

Wheatley, K.F. (2002). The potential benefits of teaching efficacy doubts for educational reform. *Teaching and Teacher Education*, 18, 5-22.

Õim, O. (2008). *Algaja õpetaja professionaalne areng muutustena eneseefetiivsuse tajus*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool

Lisad

Lisa 1. Uurimistöö küsimustik

1. Õppekava nimetus (kui täpselt ei tea, siis mis aine õpetajaks õpite).....
.....
2. Õppeasutus, kus õpite: a) TÜ b) TÜ NC c) TLÜ
3. Mis astmes õpite? a) BA b) MA c) integreeritud BA ja MA
4. Mis vormis õpite? a) statsionaar b) avatud ülikool
5. Õppekoormus: a) täiskoormus b) osakoormus
6. Sisseastumisaasta: 201...a
 - 6.1 Saite sellele õppekavale õppima: a) 1. katsel b) 2. katsel c) ... katsel
 - 6.2 Õpinguaasta:
7. Sugu: a) Mees b) Naine
8. Teie vanus: ... aastat
9. Teie staaž õpetajana:aastatkuud
 - 9.1 Millisel õpetaja eriala(de)l olete töötanud?
 -
 - 9.2 Märkige milliseid vanuserühmi olete õpetanud:
a) koolieelikud b) 1.-3. kl c) 4.-6. kl d) 7.-9. kl e) gümnaasium või
kutsekool f) täiskasvanud õppijad
10. Teie e-mail:.....
11. Mul on peres/lähisugulaste hulgas õpetajaid: a) jah b) ei
 - 11.1 Kui vastasite JAH, siis palun täpsustage, kes
 -
12. Mul on sõprade/heade tuttavate hulgas õpetajaid: a) jah b) ei
13. Pärast õpingute lõppu kavatsen õpetajana kooli/lasteaeda tööle asuda:
 - a) kindlasti jah b) pigem jah c) ei oska veel öelda d) pigem ei e) kindlasti mitte
 - 13.1 Kui vastasite eelmisele küsimusele, valides variandi a) või b), siis kui kaua Te
kavasete koolis töötada: a) vähemalt aastaks b) vähemalt 4.-5. aastaks c) töötaksin alati
õpetajana d) muu määratlus /

kommentaar:.....
.....

13.2 Õpetajakutse on minu jaoks: a) varueriala, millel võib vajadusel töötada b) võimalus tegutseda õpetajana lühema perioodi jooksul c) amet, millele soovin oma elus pühenduda d) muu määratlus / kommentaar

14. Palun kirjutage kuni kolm kõige olulisemat põhjust, miks Te tulite õppima õpetajakoolituse erialale.....
.....

15. Kui palju stressi on Teie arvates õpetaja ametis üldiselt?

- a) üldse mitte b) pigem mitte c) keskmiselt d) pigem palju e) väga palju

Lisa 2. Tajutava enesetõhususe hindamise skaala.

Tajutav enesetõhusus (ESES)

Palun hinda kuivõrd järgnevad väited kehtivad Sinu puhul.

Väide	Üldse ei kehti	Pigem ei kehti	Pigem kehtib	Kehtib täielikult
1. Kui ma väga püüan, suudan alati oma probleemidega hakkama saada.	1	2	3	4
2. Hoolimata vastuseisust ja takistustest, suudan leida kesktee ja saan, mida tahan.	1	2	3	4
3. Mul on kerge jälgida oma püüdlusi ja kavandatud eesmärkideni jõuda.	1	2	3	4
4. Olen kindel, et suudan ootamatutest olukordadest võitjana välja tulla.	1	2	3	4
5. Tänu oma leidlikkusele ja osavusele suudan ka ettenägematuid olukordi enese kontrolli all hoida.	1	2	3	4
6. Kui ma küllaldaselt pingutan, lahendan enamuse tekkivatest probleemidest.	1	2	3	4
7. Raskusi kohates jään ma enamasti rahulikuks, sest võin kindlalt iseendale loota.	1	2	3	4
8. Probleemidega silmitsi seistes olen tavaliselt suuteline leidma mitmeid sobivaid lahendusi.	1	2	3	4
9. Kui olen nurka aetud, suudan tavaliselt läbi mõelda, kuidas edasi tegutseda.	1	2	3	4
10. Ükskõik, mis mu teele ka ei satuks, suudan enamasti ohjad enda käes hoida.	1	2	3	4

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Laura Koop
08.02.1991

- 1.** annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „TÜ ja TLÜ õpetajakoolituse 1. kursuse üliõpilaste hinnang oma enesetõhususele ja selle seos kutsekindlusega“, mille juhendaja on Anne Pilvar
 - 1.1.**reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.**üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
- 2.** olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
- 3.** kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 19.05.2015